

СА МОШОМ ПИЈАДЕ ОД ОБАРДИ ДО БАБИНА

После успешне сарадње са Ловћенским батаљоном у ликвидирању карабињеријске станице у селу Бучју 1. децембра 1941. године и вишедневног спречавања продора италијанске колоне од Прибоја и Рудог, која је хитала у помоћ опседнутом италијанском гарнизону у Пљевљима, Милешевска партизанска чета, се преко Врбова, Забрдњих и Црквених Толаца и Избичња пребацила на десну страну Лима, у село Дренову. На овом простору чета је добила задатак да штити слободну територију и Нову Варош од из ненадних напада италијанских гарнизона утврђених у Пријепољу и Бистрици.

Негде средином децембра 1941, око подне, позват сам у команду чете где ми је саопштено да се приремим јер ћу кренути на извршавање једног задатка, Речено ми је да је избор пао на мене јер сам рођен у селу Бабинама, на десној страни Лима, и овај терен боље познајем од других. Одмах сам претпоставио да се ради о неком курирском задатку.

Увече сам у команди чете добио две запечаћене коверте. Једну је требало да предам Штабу црногорских јединица које ћу наћи негде на простору од Избичња до Бабина (касније сам сазнао да се радило о јединицама које је требало да, уђу у састав Прве пролетерске бригаде), а другу да нооим тамо где ми другови из Штаба буду рекли.

У сумрак сам се у пратњи патроле спустио до Лима, Неколико уговорених звиждука и као одговор на другој страни се, после краћег времена, чуло спуштање чамца у воду. Убрзо је пред нас из мрака изронио чамац са веслачем. Поздравио сам се са својим пратиоцима и брзо ускочио у чамац, али тако неспретно да сам се са обе ноге, до чланака, нашао у води — што није било нимало пријатно у хладној децембарској ноћи.

Још у чамцу сам упитао веслача да ли у Избичњу има партизана, на шта ми је он одговорио потврдно. Показао ми је и куће у којима се налазе. Пронашао сам Штаб и предао коверат. Пошто су другови прочитали писмо, рекли су куриру да ме поведе у суседну кућу. Ту сам вечерао, осушио обућу и преиоћио.

Ујутру рано сам позван у Штаб где ми је саопштено да друго писмо носим у село Обарде, у пљеваљском срезу, и предам га

чика-Јанку који се налази у кући Сима Деспотовића. Тога дана дошао сам до Бабина где сам преноћио, а сутрадан сам се пребацио преко пута Пријепоље — Пљевља и наставмо пут за Обарде. Нешто испред подне стигао сам кући Сима Деспотовића (убили га четници Богољуба Ирића 1943) и предао писмо домаћину, а он га је однео у собу. Поред домаћина у кући је било неколико бораца са петокракама на капама на којима су били извезени срп и чекић.

Док сам се одмарао, борци су почели да седлају два коња. Убрзо су се из собе појавила још два партизана — један млађи, сув, доста висок, изразитих црта лица, други мањи и знатно старији, у грубом сељачком необојеном оделу. На глави је имао шу бару од јагњеће коже која се спуштала низ чело скоро до очију, а на њој се једва примећивала метална петокрака са српом и чекићем. Изнад очију надвијале су се густе обрве, а доста дебеле наочари са металним оквирима нису могле да сакрију жив и продоран поглед. Моју пажњу највише су привлачили његови необични бркови.

Борци су притрчали и помогли овом старијем да узјаше коња и намести се у седлу, док је млађи то урадио сам и са лакоћом. Тада ми је један од бораца рекао да ћемо ићи у правцу Бабина и даље према Саставцима и упитао ме да ли добро познајем пут. Одговорио сам му да до Ожља, села недалеко од Бабина, неће бити проблема, али даље пут не знам. Предложио сам да пренотимо у Бабинама, пошто нам иначе није много остало од дана, ту се одморимо и узмемо некога ко познаје пут према Саставцима. Оба моја предлога су прихваћена.

Са једним борцем из пратње пошао сам напред. За нама су била она двојица на коњима, а иза њих други пратилац. Успут смо разговарали о свему. Борац ми је причао о борбама у Црној Гори, да је пре рата био болничар, кога има од својих и друго. Одговарао сам и ја на његова слична питања. У једном тренутку, кад ми се учинило да је међу нама успостављен приснији контакт, упитао сам га:

— Ко су ова двојица на коњима?

Без устезања ми је одговорио да је млађи Пеко Дапчевић, учесник шпанског грађанског рата, руководилац у 13-јулском устанку. Чак ми је испричао кога Пеко има од ближе родбине. Међутим, о старијем је само рекао:

— То је чика-Јанко.

Насмешио сам се и рекао да и ја толико знам. Узалуд је била моја жаока. Додао је само:

— То је велика личност!

Тиме је и моја знатижеља још више порасла. Био сам у недоумици: да ли он не зна више ништа о чика-Јанку или се ради о конспирацији. Ако је пак ово друго, зашто у мене сумња кад сам и ја партизан.

Стигли смо у Влаку, село у милешевоком срезу на самој граници Црне Горе и Србије. Пред нашим очима почео се указивати

страшан приказ који су оставиле за собом фашистичке хорде италијанских окупатора када су, после борбе на Пљевљима, из Пријепоља продрле на Јабучку висораван 7. децембра 1941. године. Немо су стрчале на снежној белини зидине попаљених кућа, црнела се земља где су до јуче били пластови сена и сламе, изгорели плотови били су разбацани свуда по снегу, још увек се осећао јак мирис паљевине. Село је скоро пусто, само понеки старац немоћно обилази згаришта и тражи нешто по пепелу. Јата врана вију се изнад овог црног села, спуште се понекад на неко од многобројних згаришта и поново се подигну уз заглашујуће гакање. На супротном крају села зачу се нарицање неке жене. Иза себе чух убрзан ход коња. Пристизали су нас чика-Јанко и Пеко. Чика-Јанко ме засу рафалом питања: Како се зове село? када је попаљено? колико је побијено људи, жена и деце? колико је попаљено кућа, отерано стоке, опљачкано имовине? Одговарао сам колико сам знао и умео, давао приближне податке. Рекао сам да је у овом селу побијено више од 50 људи, жена и деце. Поубијали су читаве породице. Тако су Раду Шљукићу италијански фашисти убили четворо деце. Ниједно није било старије од 7 година, а најмлађа ћерка је имала свега 7 дана, ни име није била добила. Бацали су живу децу у ватру или дочекивали на каме. Чика-Јанко је нетремице слушао. После дужег ћутања (у њему се нешто кувало, ломило) рекао је:

— То је хиљадугодишња култура на коју се позивају фашизам и Мусолини! О томе треба писати. Ми то морамо искористити у нашем политичком раду.

Задужио ме је да прикупим податке о злочинима фашиста, а он ће о томе писати. Знао сам да то неће бити лако. Италијани су убијали недужно становништво куда су год наишли, и у милешевском и у пљеваљском срезу. Ипак сам обећао да ћу тај задатак извршити.

Дуго смо ишли ћутећи а затим се чика-Јанко одобровољео и почео ми постављати разна питања: из кога сам села, шта сам радио пре рата, како живе сељаци и чиме се највише баве, за кога су пре рата гласали, има ли газда у селу и како се држе, колико је људи до сада отишло у партизане и како сељаци на њих гледају — и многа друга питања. На крају ме упитао да ли знам како је ово село добило назив Бабине. На ово и нека друга питања одговарао сам слегањем рамена. Схвативши моју нелагодност, у шали је додао:

— Ваљда твоји Бабинци неће бити бабе!

Предвече смо стигли до куће Новака Брашанца, учитеља у овом селу, где су чика-Јанко и Пеко заноћили. Велики део ноћи провели су у разговору са домаћином. Ујутру су их други другови отпратили преко Ожља за Саставке.

Ја сам се истог дана вратио у Милешевску чету и рапортирао да сам задатак извршио.

Вуле БРАШАНАЦ